

૧૩૫ ગાથા.

મોક્ષંગયપુરિસાણં ગુણભેદં જાણિરુણ તેસિં પિ ।

જો કુણદિ પરમભતિં વવહારણયેણ પરિકહિયં ।।૧૩૫।।

‘તેસિં પિ’ માં જોર છે. પહેલા નિશ્ચય છે અને આની પણ કરે છે. નિશ્ચય ભક્તિ તો છે એની સાથે વ્યવહાર. ‘તેસિં પિ’ તેની પણ.

વળી મોક્ષગત પુરુષો તણો ગુણભેદ જાણી તેમની

જે પરમ ભક્તિ કરે, કહી શિવભક્તિ ત્યાં વ્યવહારથી. ૧૩૫.

ટીકા :- ‘જે પુરાણ પુરુષો...’ થઈ ગયા. પુરાણપુરુષો થઈ ગયા. ‘સમસ્તકર્મક્ષયના ઉપાયના હેતુભૂત...’ સમસ્ત કર્મના ક્ષયના ઉપાયના હેતુભૂત ‘કારણપરમાત્માને અભેદઅનુપચાર-રત્નત્રયપરિણતિથી...’ આહાહા...! માર્ગ આ છે. નિશ્ચય આ છે. પુરાણપુરુષો અનંત થઈ ગયા એણે સર્વ કર્મક્ષયના ઉપાયના હેતુભૂત કારણપરમાત્માને અભેદઅનુપચાર-ઉપચાર નહિ, નિશ્ચયરત્નત્રય પરિણતિ એ ‘સમ્યક્પણે આરાધીને સિદ્ધ થયા...’ આમાં વ્યવહાર નાખ્યો નથી. અનંતા સિદ્ધ થયા એ નિશ્ચયથી સિદ્ધ થયા છે. આહાહા...! કારણપરમાત્માને સેવીને. પોતાનો જે આત્મા ત્રિકાળી કારણભગવાન, તેને અભેદ રીતે સમ્યક્ પ્રકારે અનુપચાર રત્નત્રયપરિણતિથી આરાધીને સિદ્ધ થયા. એટલે અત્યાર સુધી સિદ્ધ થયા એની રીત પણ મુકી કે રીત તો આ છે. વ્યવહાર પછી આવે. પૂર્ણ નથી એને ‘તેસિં પિ’ એટલે તે નિશ્ચયવાળાને

પણ પૂર્ણ ન હોય ત્યારે, રાગ હોય ત્યારે આવે છે. એકલા વ્યવહારરત્નત્રયની અહીંયાં વાત નથી. એવા પુરુષો સમ્યક્પણે આરાધીને સિદ્ધ થયા.

‘તેમના કેવળજ્ઞાનાદિ શુદ્ધ ગુણોના ભેદને જાણીને...’ આહાહા...! સિદ્ધ ભક્તિ છે ને? ભેદની, વ્યવહાર. ‘કેવળજ્ઞાનાદિ શુદ્ધ ગુણોના ભેદને જાણીને નિર્વાણની પરંપરાહેતુભૂત...’ મોક્ષના પરંપરા હેતુભૂત વ્યવહાર. પણ જેને નિશ્ચય છે એને આ વ્યવહારની વાત છે. ‘નિર્વાણની પરંપરાહેતુભૂત એવી પરમ ભક્તિ જે આસન્નભવ્ય જીવ કરે છે,...’ (જેનો) નજીક સંસાર છે, મોક્ષ પામવાની તૈયારી છે એવા જીવો કરે છે. ‘તે મુમુક્ષુને વ્યવહારનયે નિર્વાણભક્તિ છે.’ વ્યવહારનયથી (નિર્વાણભક્તિ છે.) નિશ્ચય છે પણ પૂર્ણ નથી એટલે વ્યવહારનો વિકલ્પ છે. એથી પુરાણ પુરુષો જે સિદ્ધ થઈ ગયા એની પોતે ભક્તિ કરે છે. એકલા વ્યવહારની વાત નથી. વ્યવહારથી થાય, ભગવાનની ભક્તિથી મુક્તિ થાય એમ નથી.

તેથી તો એમ લીધું કે ‘પુરાણ પુરુષો સમસ્તકર્મક્ષયના ઉપાયના હેતુભૂત કારણપરમાત્માને અભેદઅનુપચાર-રત્નત્રયપરિણતિથી સમ્યક્પણે આરાધીને...’ આહાહા...! એકલો ભગવાનઆત્મા પૂર્ણાનંદનો નાથ સ્વરૂપ, એને આરાધીને, એને પકડીને એની સેવના અંદર એકાગ્ર કરીને મુક્તિને પામ્યા છે. આહાહા...! એની પરંપરા હેતુભૂત, એવી પરમભક્તિ જે વ્યવહાર એ આસન્નભવ્ય જીવ કરે છે. એ આસન્નભવ્ય પાછા લીધા. ઓલામાં ‘તેસિં પિ’ હતું ને? તે સમકિતીને પણ આ વ્યવહાર ભક્તિ છે. આ એકલા આસન્નભવ્ય જીવ કરે છે. આહાહા...! પોતાના આત્માનું અંતર કારણપરમાત્માની તો સેવા ને આરાધના છે પણ રાગ બાકી છે તેથી જીવો, આસન્નભવ્યજીવ, અલ્પકાળે જેને મુક્તિ છે એ મુમુક્ષુને વ્યવહારનયે નિર્વાણ ભક્તિ છે. આમાં પાછા વ્યવહારમાં વાંધા કાઢે કે વ્યવહાર કરતાં કરતાં નિશ્ચય થાય.

મુમુક્ષુ :- વ્યવહારનો અભાવ કરીને થાય.

ઉત્તર :- વ્યવહાર આવે છે.

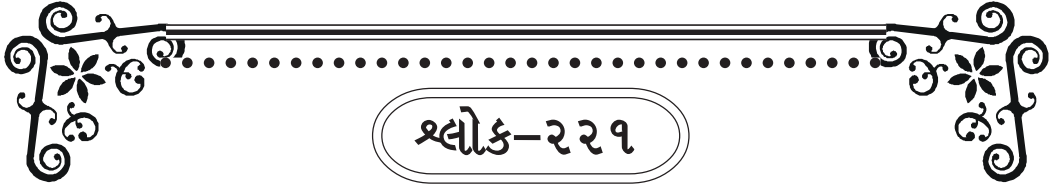
અહીં તો ફક્ત એટલું સિદ્ધ કરવું છે કે જે મોક્ષગત પુરુષો છે તેને જાણીને ‘તેસિં પિ’ પોતાની (ભક્તિ) તો કરે છે પણ તેની પણ કરે છે એમ લીધું. નિશ્ચય સાથે વ્યવહારની વાત છે. સમજાણું કાંઈ? આહાહા...! આ તો વાદવિવાદે પાર પડે એવું નથી. સ્વઆશ્રય વિના ત્રણકાળમાં મુક્તિ નથી. એક જ સિદ્ધાંત. સમકિત પણ સ્વઆશ્રયે, સમ્યગ્જ્ઞાન પણ સ્વઆશ્રયે, સમ્યક્ચારિત્ર સ્વઆશ્રયે, શુક્લધ્યાન સ્વઆશ્રયે, કેવળજ્ઞાન સ્વઆશ્રયે, સિદ્ધ પણ સ્વઆશ્રયે. આહાહા...! અનાદિનો એક જ નિયમ. જ્યાં સુધી એની અંદર રહી શકે નહિ અને પૂર્ણ ન હોય તેને પણ આવી એક ભક્તિ વ્યવહારની સિદ્ધની આવે એવી વાત અહીંયાં જણાવવી છે. પણ એ પરંપરા હેતુ કીધું એનો અર્થ એ. એ અશુભથી ટળે છે અને પછી શુભને ટાળશે અને સ્વરૂપમાં રમણતા કરશે ત્યારે મુક્તિ થશે. પરંપરા હેતુ કીધીને? એકલી પરંપરા હેતુભૂત નહિ. નિશ્ચયની જેને ખબર નથી, ચૈતન્યવસ્તુની ખબર નથી એને પરંપરા

હેતુભૂત નહિ. આહાહા...! છે ને?

જેના 'કેવળજ્ઞાનાદિ શુદ્ધ ગુણોના ભેદને જાણીને...' જાણીને જ્ઞાન કરે છે. 'નિર્વાણની પરંપરાહેતુભૂત એવી પરમ ભક્તિ...' આહાહા...! વ્યવહારને પણ અહીંયાં પરમભક્તિ કીધી. આહાહા...! પરમભક્તિ. વિષય પરમ ભક્તિનો છે ને? માથે નામ જ એનું એ છે ને. પરમભક્તિ અધિકાર. એટલે નિશ્ચય જ્યાં આત્માનો આનંદ, નિર્વિકલ્પ રાગ વિનાનો ચૈતન્ય આનંદકંદ પ્રભુ, એનો અનુભવ કરે, એને બાકી રહેલા રાગમાં જે અનંતા સિદ્ધો અભેદ અનુપચારથી જે મુક્તિ પામ્યા, તેની પોતે ભક્તિ કરે શુભરાગની. એટલી અહીંયાં વાત છે. આહાહા...!

'(હવે આ ૧૩૫ મી ગાથાની ટીકા પૂર્ણ કરતાં ટીકાકાર મુનિરાજ છ શ્લોકો કહે છે :)

આહાહા...!

શ્લોક-૨૨૧

(અનુષ્ટુભ)

ઉદ્ધૂતકર્મસંદોહાન્ સિદ્ધાન્ સિદ્ધિવધૂધવાન્ ।

સંપ્રાપ્તાષ્ટગુણૈશ્વર્યાન્ નિત્યં વન્દે શિવાલયાન્ ॥૨૨૧॥

[શ્લોકાર્થ :-] જેમણે કર્મસમૂહને ખંખેરી નાખ્યો છે, જેઓ સિદ્ધિવધૂના (મુક્તિરૂપી સ્ત્રીના) પતિ છે, જેમણે અષ્ટ ગુણરૂપ ઐશ્વર્યને સંપ્રાપ્ત કર્યું છે અને જેઓ કલ્યાણનાં ધામ છે, તે સિદ્ધોને હું નિત્ય વંદું છું. ૨૨૧.

શ્લોક-૨૨૧ ઉપર પ્રવચન

ઉદ્ધૂતકર્મસંદોહાન્ સિદ્ધાન્ સિદ્ધિવધૂધવાન્ ।

સંપ્રાપ્તાષ્ટગુણૈશ્વર્યાન્ નિત્યં વન્દે શિવાલયાન્ ॥૨૨૧॥

શ્લોકાર્થ :- 'જેમણે કર્મસમૂહને ખંખેરી નાખ્યો છે,...' આહાહા...! વ્યવહારની ભાષા છે. બાકી સ્વરૂપમાં ઠરે છે ત્યાં એ વસ્તુ ખરી જાય છે. કર્મની પર્યાયપણે છે, એ આત્મા તરફ જ્યાં અંદર સ્થિર થાય છે એ કર્મપણે પર્યાય છે તે અકર્મપણે પર્યાય થઈ જાય છે. નાશ તો બીજું કંઈ થાતું નથી. જે કર્મ પર્યાયપણે હતી તે પર્યાય અકર્મપણે થઈ ગઈ. એનું નામ કર્મનો નાશ કર્યો એમ કહેવામાં આવ્યું. આહાહા...! 'જેણે કર્મસમૂહને...' કર્મના સમૂહ. આઠ કર્મનો ઢગલો. આહાહા...! એને ખંખેરી નાખ્યા છે. ટાળ્યા છે એમ નથી કીધું.

ખંખેરી નાખ્યા છે. જેમ પોંખને આમ ખંખેરી નાખે એમ ખંખેરી નાખ્યા છે. આહાહા...!
 ‘જેઓ સિદ્ધિવધૂના (મુક્તિરૂપી સ્ત્રીના) પતિ છે,...’ આહાહા...! સિદ્ધ ભગવાનની વાત કરે છે. જે સિદ્ધિરૂપી મુક્તિ, એની જે સ્ત્રી-પરિણતિ એના એ પતિ છે. આહાહા...! ‘જેમણે અષ્ટગુણરૂપ ઐશ્વર્યને સંપ્રાપ્ત કર્યું છે...’ જેમણે આઠ ગુણરૂપ ઐશ્વર્યને સંપ્રાપ્ત કર્યું છે. પ્રાપ્ત તો અનંતગુણ કર્યા છે પણ મુખ્ય આઠ વ્યવહારના લીધા. ‘અષ્ટ ગુણરૂપ ઐશ્વર્યને સંપ્રાપ્ત કર્યું છે અને જેઓ કલ્યાણના ધામ છે,...’ આહાહા...! ‘સ્વયં જ્યોતિ સુખધામ’ પરમાત્મા સિદ્ધ કલ્યાણના સ્થાન છે, કલ્યાણના ખેતર-કલ્યાણનું ધામ છે. આહાહા...! ‘તે સિદ્ધોને...’ આવી રીતે ઓળખીને નિશ્ચયસહિત ‘હું નિત્ય વંદું છું.’ નિત્ય વંદું છું. તો આ તો વ્યવહાર છે. પણ વ્યવહાર વચ્ચે આવે છે. એટલે દરરોજ આવે છે એટલે નિત્ય વંદું છું એમ કહ્યું. દરરોજ આવે છે ને? નિશ્ચયમાં રહી શક્તા નથી ત્યારે સાંજ-સવાર પ્રતિક્રમણમાં આવે છે એથી નિત્ય વંદું છું એમ કહેવામાં આવે છે. નિત્યનો અર્થ કાંઈ ચોવીસે કલાક વંદું છું એમ નહિ. પણ હંમેશા સવાર-સાંજ આદિ વંદન કરું છું. આહાહા...! ‘હું નિત્ય વંદું છું.’ એવા સિદ્ધોને. છે વ્યવહારની ગાથા. છ શ્લોક લીધા. આહાહા...!

શ્લોક-૨૨૨

(આર્યા)

વ્યવહારનયસ્યેત્યં નિર્વત્તિભક્તિર્જિનોત્તમૈઃ પ્રોક્તા ।

નિશ્ચયનિર્વત્તિભક્તી રત્નત્રયભક્તિરિત્યુક્તા ॥૨૨૨॥

[શ્લોકાર્થ :-] આ પ્રમાણે (સિદ્ધભગવંતોની ભક્તિને) વ્યવહારનયથી નિર્વાણભક્તિ જિનવરોએ કહી છે; નિશ્ચય-નિર્વાણભક્તિ રત્નત્રયભક્તિને કહી છે. ૨૨૨.

શ્લોક-૨૨૨ ઉપર પ્રવચન

૨૨૨.

વ્યવહારનયસ્યેત્યં નિર્વત્તિભક્તિર્જિનોત્તમૈઃ પ્રોક્તા ।

નિશ્ચયનિર્વત્તિભક્તી રત્નત્રયભક્તિરિત્યુક્તા ॥૨૨૨॥

શ્લોકાર્થ :- ‘આ પ્રમાણે (સિદ્ધભગવંતોની ભક્તિને) વ્યવહારનયથી નિર્વાણભક્તિ જિનવરોએ કહી છે;...’ આહાહા...! સિદ્ધ ભગવાનની વ્યવહારે નિર્વાણભક્તિ કીધી છે. ‘નિશ્ચય

નિર્વાણભક્તિ, રત્નત્રયભક્તિને કહી છે.’ પણ એની સાથે જે નિશ્ચય છે એને નિર્વાણભક્તિ રત્નત્રયભક્તિને કહી છે. આહાહા...! વ્યવહાર કહ્યો ખરો પણ એની સાથે નિશ્ચય છે. આહાહા...! નિશ્ચય સ્વઆશ્રય વિનાની વાત ક્યાંય એકેય ડગલું આગળ નહિ ચાલે. થોડો આમ કષાયને મંદ કરીએ, ફલાણું કરીએ, શાસ્ત્રના જાણપણા કરીએ, એનાથી અંદર જવાશે. એ વસ્તુ તો નિરપેક્ષ છે. આહાહા...! અહીં તો સિદ્ધ ભગવાનની વ્યવહારની ભક્તિવાળાને પણ નિશ્ચય નિર્વાણભક્તિ, રત્નત્રયભક્તિને કહી છે. એની ભક્તિ નિશ્ચયથી અને એને જે સિદ્ધ ભગવંતની (ભક્તિ) છે એ વ્યવહારથી કીધી છે. બેય કીધી. છે? એકલી વ્યવહાર નહિ. આહાહા...!

‘આ પ્રમાણે (સિદ્ધભગવંતોની ભક્તિને) વ્યવહારનયથી નિર્વાણભક્તિ જિનવરોએ કહી છે;...’ વ્યવહાર છે એમ જિનવરોએ કહ્યું છે. ‘નિશ્ચય-નિર્વાણભક્તિ રત્નત્રયભક્તિને કહી છે.’ એ તીર્થકરોએ નિશ્ચય જે મોક્ષની ભક્તિ એ નિર્વાણ રત્નત્રય ભક્તિ પોતાની છે તેને કહી છે. આહાહા...! ‘નિશ્ચય-નિર્વાણભક્તિ રત્નત્રયભક્તિને કહી છે.’ નિશ્ચયરત્નત્રય અંતર આશ્રય, સ્વભાવને આશ્રયે અનંતગુણનો સાગર પ્રભુ, એને આશ્રયે જે ભક્તિ થાય તે ભક્તિને નિશ્ચયભક્તિ કીધી છે. સિદ્ધ ભગવાનની ભક્તિને વ્યવહારભક્તિ કીધી છે. આહાહા...!

મુમુક્ષુ :- આ વ્યવહાર-નિશ્ચયનું...

ઉત્તર :- નિશ્ચય છે એને વ્યવહાર કીધો છે. રાગ બાકી છે ને? સાંજ-સવાર ભક્તિ કરે, પ્રતિક્રમણ કરે એમ આવે છે ને? એમાં વંદન આવે છે. આહાહા...! પણ આ વાત લઈને. નિશ્ચય નિર્વાણભક્તિ રત્નત્રયભક્તિને કહી છે. એ સાથે રાખીને (વ્યવહારની વાત છે). આહાહા...! નિશ્ચય નિર્વાણભક્તિ પોતાની રત્નત્રય ભક્તિ. સિદ્ધની નહિ. આહાહા...! રત્નત્રય પોતાના જે નિશ્ચયરત્નત્રય સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર એની ભક્તિ તે નિશ્ચય નિર્વાણની ભક્તિ છે. આહાહા...!

મુમુક્ષુ :- આપે બધુંય કાઢી નાખ્યું.

ઉત્તર :- કાઢ્યું. આમ છે, વસ્તુસ્થિતિ આવી છે. સ્વના આશ્રય વિના એક અંશ પણ નિર્મળતા સંવર કે નિર્જરા પ્રગટ નહિ થાય. મોક્ષ તો એકકોર રહ્યો પણ સંવર અને નિર્જરા ભગવાન પૂર્ણાનંદનો નાથ અનંતગુણની રાશિ, અનંતશક્તિનો સંગ્રહાલય, એનો આશ્રય લઈને નિશ્ચય સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર થાય. એ વિના પરને આશ્રયે થાય નહિ. નિશ્ચય થયેલું છે એને વ્યવહાર વચમાં આવે છે. એથી એને પરંપરા કહેવામાં આવે છે. સાક્ષાત્ તો આ છે—નિશ્ચય નિર્વાણભક્તિ એ સાક્ષાત્ છે. અને વ્યવહાર પરંપરા છે એટલે કે એ વ્યવહાર રાગ આવે છે એને છોડીને સ્થિર થશે. હવે આનો અર્થ એવો કરે છે કે વ્યવહાર પરંપરા હેતુ છે. એ નિશ્ચયને પમાડશે. એમ નથી. આહાહા...! ભાષા તો એવી છે. વ્યવહાર નિર્વાણ પરંપરાને પમાડશે જ.

મુમુક્ષુ :- પણ પરંપરાનો અર્થ એનો અભાવ કરીને કે એને રાખીને?

ઉત્તર :- એનો અભાવ કરીને. નિશ્ચય તો છે. પણ અહીં જરી રાગની અસ્થિરતા આવે છે. પછી એનો ત્યાગ થઈને અંદર સ્થિર થશે ત્યારે મુક્તિ થશે. આહાહા..!

મુમુક્ષુ :- પ્રચંડ કર્મકાંડ બળે, આવે છે ને પ્રવચનસારમાં.

ઉત્તર :- કર્મકાંડ સંસાર છે. કર્મકાંડનું જ્ઞાન કરે. 'પ્રવચનસાર'માં કહ્યું છે. 'પ્રવચનસાર'માં છેલ્લો અધિકાર. પ્રચંડ કર્મકાંડથી જ્ઞાનકાંડ પ્રગટ થાય છે. એ તો નિમિત્તથી કથન કર્યું છે. 'પ્રવચનસાર'માં છેલ્લા ભાગમાં છે. પ્રચંડ કર્મકાંડથી નિર્વાણકાંડ, મોક્ષ-જ્ઞાન કાંડ. એ ભાઈએ તો કાઢી નાખ્યું. 'ધર્મદાસ ક્ષુલ્લક' 'સમ્યગ્જ્ઞાન દીપિકા'માં એ વાત લીધી. આ કાઢી નાખ્યું. પ્રચંડ કર્મકાંડથી જ્ઞાનકાંડ છે એ વાત કાઢી નાખી. પ્રચંડ કર્મકાંડને કાઢી નાખી. વ્યવહાર છે એમાં જાણવામાં આવે. વ્યવહાર આવે છે પણ વ્યવહાર આત્માને લાભ કરે છે એમ બિલકુલ નથી. પરંપરા કીધું એ તો એ રાગનો અભાવ કરીને કરશે માટે એને પરંપરા કહ્યું. પણ નિશ્ચય વિના એ રાગ એકલો વ્યવહાર પરંપરા હેતુ થાય એમ ત્રણકાળમાં બને નહિ. આહાહા..!

શ્લોક-૨૨૩

(આર્યા)

નિ:શેષદોષદૂરં કેવલબોધાદિશુદ્ધગુણનિલયં ।

શુદ્ધોપયોગફલમિતિ સિદ્ધત્વં પ્રાહુરાચાર્યા: ॥૨૨૩॥

[શ્લોકાર્થ :-] આચાર્યોએ સિદ્ધત્વને નિ:શેષ (સમસ્ત) દોષથી દૂર, કેવળજ્ઞાનાદિ શુદ્ધ ગુણોનું ધામ અને શુદ્ધોપયોગનું ફળ કહ્યું છે. ૨૨૩.

શ્લોક-૨૨૩ ઉપર પ્રવચન

૨૨૩.

નિ:શેષદોષદૂરં કેવલબોધાદિશુદ્ધગુણનિલયં ।

શુદ્ધોપયોગફલમિતિ સિદ્ધત્વં પ્રાહુરાચાર્યા: ॥૨૨૩॥

શ્લોકાર્થ :- આહાહા..! 'આચાર્યોએ...' આહાહા..! ભગવાને કહ્યું છે તેમ 'આચાર્યોએ સિદ્ધત્વને નિ:શેષ (સમસ્ત) દોષથી દૂર, કેવળજ્ઞાનાદિ શુદ્ધ ગુણોનું ધામ...' આહાહા..! સિદ્ધ ભગવાન નિ:શેષ દોષથી દૂર. એ નાસ્તિથી લીધું. 'કેવળજ્ઞાનાદિ શુદ્ધ ગુણોનું ધામ...' એ

અસ્તિ કીધી. આ અસ્તિ અને નાસ્તિ કીધી. દોષથી દૂર એ નાસ્તિ, ગુણો સહિત એ અસ્તિ. આહાહા...! એ 'શુદ્ધ ગુણોનું ધામ અને શુદ્ધોપયોગનું ફળ કહ્યું છે.' આહાહા...! એ મોક્ષ તે શુદ્ધઉપયોગનું ફળ કહ્યું છે. શુભઉપયોગનું ફળ મોક્ષ નથી. નિર્વાણ સિદ્ધની વ્યવહાર ભક્તિ એ કોઈ મોક્ષનું કારણ નથી. આહાહા...! આટલું સ્પષ્ટ કથન, એના ગોટા વાળીને અર્થ કરવા. આહાહા...!

'આચાર્યોએ સિદ્ધત્વને નિઃશેષ (સમસ્ત) દોષથી દૂર,...' નિઃશેષ એટલે સમસ્ત દોષથી દૂર. અને 'કેવળજ્ઞાનાદિ શુદ્ધ ગુણોનું ધામ...' કેવળજ્ઞાન, કેવળદર્શન, કેવળઆનંદ, શાંતિ, સ્વચ્છતા, પ્રભુતા એવા અનંતા ગુણોનું ધામ અને એ શુદ્ધોપયોગનું ફળ. શુભરાગથી મુક્તિ થાય એ ત્રણકાળમાં નહિ. શુભભાવ આવે. વચ્ચે વાત કરી. નિશ્ચયવાળાને 'તેસિં પિ' તેને પણ શુભભાવ આવે પણ એ મુક્તિનું કારણ નથી. આહાહા...! આ 'શુદ્ધોપયોગનું ફળ કહ્યું છે.' કેવળજ્ઞાન અને પરમાત્મપદ શુદ્ધઉપયોગનું ફળ છે, શુભરાગનું ફળ નહિ. આહાહા...! પંચમહાવ્રત, પાંચ સમિતિ, ગુપ્તિ વગેરે ક્રિયાકાંડ, એનું ફળ મુક્તિ નથી. એનું ફળ બંધ છે. આહાહા...! ભારે આકરું કામ. અત્યારે તો આ ચાલે. વ્યવહાર સારો, વ્યવહાર કરો. ઓલા 'શ્રુતસાગર' તો વળી ત્યાં સુધી કહે છે, અત્યારે શુભજોગ જ છે. એણે વાત બહાર પાડી છે. અર...ર...! સ્વરૂપની સન્મુખતા થવાને પણ લાયક નહિ, એમ કહ્યું. આહાહા...! શુભજોગ જ અત્યારે છે. અહીં કહે છે કે શુભજોગ એ સંસાર છે. આહાહા...!

'શુદ્ધોપયોગનું ફળ કહ્યું છે.' મોક્ષ કેવળજ્ઞાન, કેવળદર્શનાદિ પરમાત્મપદ શુદ્ધોપયોગનું ફળ છે. આહાહા...! શુદ્ધોપયોગમાં શુભ અને અશુભનો અભાવ છે. એકલા ચૈતન્યના અવલંબે, ચૈતન્યના અવલંબે જે ઉપયોગ વેપાર થાય એને અહીંયાં શુદ્ધોપયોગ કહ્યો છે. એકલા ચૈતન્યસ્વરૂપને અવલંબે જે વેપાર થાય તેને અહીંયાં શુદ્ધઉપયોગ કહ્યો છે. એ શુદ્ધઉપયોગ એક જ મુક્તિનું કારણ છે. બાકી કોઈ મુક્તિનું કારણ વ્યવહાર-ફવહાર છે નહિ. આહાહા...! છે કે નહિ એમાં? છતાં વાંધા ને વચકા કાઢ્યા કરે. અનાદિનો સ્વભાવ છે.

ભગવાન અંદર ચૈતન્ય પરમેશ્વર પ્રભુ પરમાત્મા બિરાજે છે. એનો આશ્રય લઈને જ સમ્યગ્દર્શનથી માંડીને કેવળજ્ઞાન થાય છે. બાકી બધા વ્યવહારના કથનો આવે. એ જાણવા માટે વ્યવહાર જાણેલો પ્રયોજનવાન છે. ૧૨મી ગાથા. વ્યવહાર જાણેલો પ્રયોજનવાન છે. જાણવાલાયક છે. આદરવા લાયક નથી. છે ખરો. વ્યવહાર નથી એમ નહિ. વ્યવહાર નથી એમ નહિ. નિશ્ચય પૂર્ણ ન થાય ત્યાં સુધી વ્યવહાર હોય છે. આહાહા...!

મુમુક્ષુ :- વ્યવહાર તો છઠ્ઠા ગુણસ્થાન સુધી જ હોય ને?

ઉત્તર :- ત્યાં સુધી હોય. કહેવામાં કથન (એમ આવે). આમ તો વ્યવહાર છેક બારમાં સુધી આવે છે. જ્યાં સુધી પૂર્ણ દશા ન થાય ત્યાં સુધી. અહીં બુદ્ધિપૂર્વકમાં છઠ્ઠા સુધી લેવાય. બાકી વ્યવહાર બારમા ગુણસ્થાન સુધી હોય. જ્યાં કેવળજ્ઞાનનો અભાવ છે. આહાહા...!

બારમા ગુણસ્થાન સુધી અશુદ્ધનય કીધી છે. અશુદ્ધનયનો અર્થ વ્યવહારનય કીધી છે. આહાહા...! કારણ કે ત્યાં હજી ચાર કર્મનો અભાવ નથી. વીતરાગતા થઈ છે. હજી કેવળજ્ઞાન થયું નથી. આહાહા...! કોને? બારમા ગુણસ્થાને વીતરાગતા થઈ છે, કેવળજ્ઞાન થયું નથી. તેથી તેને ત્યાં સુધી વ્યવહાર અને અશુદ્ધનય કીધી છે. આહાહા...!

પ્રશ્ન ચાલ્યો છે કે અશુદ્ધનય છે તો અશુદ્ધનયમાં મોક્ષનો માર્ગ ક્યાંથી આવ્યો પાછો? એ અશુદ્ધનય છે ને? શું કીધું સમજાણું કાંઈ? અશુદ્ધ જ્યારે એને કીધું. તમે અશુદ્ધનયને બારમા સુધી (કહી) તો એટલા સુધીમાં અશુદ્ધનયમાં મોક્ષમાર્ગ આવ્યો ક્યાં? બાપુ! એ અશુદ્ધનય છે જેટલો રાગ એ અપેક્ષાએ કીધું. પણ સ્વભાવના આશ્રયે જેટલો મોક્ષમાર્ગ થયો એ તો મોક્ષમાર્ગ છે. અશુદ્ધનયમાં પણ મોક્ષમાર્ગ છે એમ કહેવું છે. આહાહા...! એ પ્રશ્ન ચાલ્યો છે કે બારમા સુધી વ્યવહારનય કહો, અશુદ્ધનય કહો અને કેવળજ્ઞાન નહિ કહો. આહાહા...! અને મોક્ષનો માર્ગ કહો. બારમા સુધી અશુદ્ધતા હોવા છતાં પણ પહેલેથી મોક્ષમાર્ગ કહો છો. અશુદ્ધતા તો બારમા સુધી રહી છે. વ્યવહાર તો ત્યાં સુધી રહ્યો છે. ભાઈ! વાત ત્યાં સુધી છે એ જાણવાલાયક છે. બાકી આત્માને આશ્રયે જે દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર થયા છે એટલો મોક્ષમાર્ગ તો ચોથે ગુણસ્થાનથી શરૂ થઈ ગયો છે. આહાહા...!

અશુદ્ધનયની ભૂમિકામાં મોક્ષમાર્ગ છે. એ અશુદ્ધનયથી નહિ. આહાહા...! એ બારમા ગુણસ્થાન સુધી અશુદ્ધનયની ભૂમિકા છે વ્યવહારનયની, પણ અંદરમાં સ્વનો આશ્રય છે એટલો મોક્ષમાર્ગ શરૂ થઈ ગયો છે. આહાહા...! બધી વાત લીધી છે. આચાર્યોએ તો કોઈ વાત બાકી રાખી નથી. એક એક વાતને છંછેડીને (કહી છે). બારમા સુધી તમે વ્યવહારનય કહો, અશુદ્ધ કહો અને વળી મોક્ષમાર્ગ તમે રાગથી ન પાળો. રાગથી વ્યવહારથી મોક્ષમાર્ગ નહિ. તો એને મોક્ષમાર્ગ ક્યાંથી આવ્યો? સમજાણું કાંઈ? કે એને મોક્ષમાર્ગ સ્વથી આવ્યો. જેટલો પરનો આશ્રય રહ્યો એટલી અશુદ્ધતા અને વ્યવહાર કહેવામાં આવે છે. આહાહા...! પણ જેટલો અંદર સ્વઆશ્રય થયો. ચિદાનંદસ્વરૂપ ભગવાનઆત્મા, એનું અવલંબન થયું એટલો તો મોક્ષમાર્ગ શરૂ થઈ ગયો છે. અશુદ્ધનય અને વ્યવહારનયની ભૂમિકામાં પણ, વ્યવહારનયથી નહિ પણ વ્યવહારનયની ભૂમિકામાં સ્વનો આશ્રય જે થયો તે મોક્ષમાર્ગ શરૂ થઈ ગયો છે. આહાહા...! સમજાય છે? એ ચર્ચા ચાલી છે. આહાહા...!

મુમુક્ષુ :- શુદ્ધનય અને અશુદ્ધનય બંને સાથે છે.

ઉત્તર :- બંને સાથે છે. પૂર્ણ નથી. કીધું ને? જ્યાં સુધી પૂર્ણ નથી ત્યાં સુધી રાગ છે. અને રાગ છે એ કાંઈ મોક્ષનું કારણ નથી. છતાં મોક્ષમાર્ગ ત્યાં નથી એમ નથી. મોક્ષમાર્ગ એ કાંઈ રાગ છે તે મોક્ષમાર્ગ નથી. આહાહા...! આમ છે.

સ્વનું માહાત્મ્ય આવવું અને સ્વમાં અંદર જાવું, બાપુ! એ તો અલૌકિક વાતું છે. જાણપણું થોડું હોય, બોલતા પણ આવડે નહિ, બીજાને કહેતા પણ આવડે નહિ પણ અંદર (અંતર્મુખ

થતાં) આવડે. આહાહા...! જ્યાં સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ ત્રિકાળ નિરાવરણ વસ્તુ અખંડ પડી છે એની જ્યાં દષ્ટિ થઈ ત્યાં મોક્ષમાર્ગ શરૂ થઈ ગયો. આહાહા...! ભલે વ્યવહારનય રહ્યો, ભલે તેને અશુદ્ધનય કહો. અશુદ્ધનયથી મોક્ષમાર્ગ નથી. અશુદ્ધનયની ભૂમિકામાં... આહાહા...! અંદરમાં ચૈતન્ય ભગવાનને આશ્રયે મોક્ષમાર્ગ શરૂ થઈ ગયો છે. આહાહા...! અરે...! આમાં ક્યાં વાદ અને વિવાદનો પ્રશ્ન છે? આ સીધી વાત છે. આહાહા...!

પોતાનો ભગવાન પરિપૂર્ણ પડ્યો છે. પરિપૂર્ણ વસ્તુ વસ્તુ જ છે. એમ કીધું નહિ? સવારમાં ન આવ્યું? એ જેમ છે તે તે જ છે. જે જેમ છે તે તે જ છે. એ બીજી રીતે નથી. આહાહા...! એમ ભગવાનઆત્મા પૂર્ણાનંદનો નાથ જે છે તે છે. એને કોઈ પરની અપેક્ષા છે નહિ. આહાહા...!

અહીં આ કહ્યું. અહીં તો શું લેવું છે? કે ‘આચાર્યોએ...’ સિદ્ધ ભગવાનને સમસ્ત દોષથી દૂર કહ્યા. નાસ્તિથી વાત કરી. ‘કેવળજ્ઞાનાદિ શુદ્ધ ગુણોનું ધામ...’ કહ્યું. આહાહા...! સિદ્ધ ભગવાન કેવળજ્ઞાન, કેવળદર્શન, અનંત આનંદ, અનંતા ગુણો વ્યક્ત પ્રગટ થઈ ગયા. પર્યાયમાં અનંતા ગુણોની શક્તિ હતી તે વ્યક્ત થઈ ગઈ. આહાહા...! સિદ્ધને શું બાકી રહ્યું? હજી ચૌદમામાં અસિદ્ધ કહેવાય. ચૌદમે ગુણસ્થાને પણ અસિદ્ધ છે. કેમકે ચાર કર્મનો હજી જરી દોષ છે. પોતાને લઈને, ડોં! કર્મને લઈને નહિ. આહાહા...! કર્મને લઈને નહિ. એ ચાર કર્મ બાકી છે એટલી પોતાની હીનતાનું નિમિત્ત છે. ઉપાદાન એ અને આનું ઉપાદાન આ. આહાહા...!

અહીં કહે છે, ભગવાને એ શુદ્ધોપયોગનું ફળ કહ્યું છે. કેવળજ્ઞાન અને મોક્ષ એ તો શુદ્ધોપયોગનું ફળ કહ્યું, પ્રભુ! અને શુદ્ધોપયોગ એ સ્વને આશ્રયે થાય છે. આહાહા...! વચ્ચે રાગનો અંશ આવે તો ‘પ્રવચનસાર’માં ભક્તિમાં આવે છે, ‘પ્રવચનસાર’માં શરૂઆતમાં (આવે છે). વચ્ચે રાગ આવે પણ એ રાગ મોક્ષનું કારણ નથી. રાગ ઓળંગીને જાય છે ત્યારે એને મોક્ષમાર્ગ થાય છે. ‘પ્રવચનસાર’ શરૂઆતની ગાથા. આહાહા...!

દિગંબર સંતોએ તો ઘણું સ્પષ્ટ કરી નાખ્યું છે. ઘણું સ્પષ્ટ કરી નાખ્યું. કેવળી પરમાત્માના કેડાયતો. સર્વજ્ઞ ભગવાને કીધું એના પેટ ખોલીને પોતે કહ્યું. આહાહા...! દુનિયાની લાજ-શરમ રાખી નથી કે દુનિયાને આ કેમ બોલશે અને કેમ માનશે? દુનિયા દુનિયાનું જાણે. આહાહા...! દિગંબર સંતોએ દુનિયાની દરકાર કરી નથી. સમાજ સમતોલ રહેશે કે નહિ? આવી બહુ સૂક્ષ્મ વાત કરશું તો સંપ્રદાય તરીકે નભશે નહિ? (એની) દરકાર કરી નથી. આહાહા...!

અંતર ભગવાન ચિદાનંદથી ભરેલો પરિપૂર્ણ પરમાત્મા, એની અસ્તિ કોઈ દિ’ નથી એમ નથી. એની અસ્તિ ત્રિકાળ છે. એનો આશ્રય કરતા મોક્ષનો માર્ગ શરૂ થાય છે. આહાહા...! ભલે અશુદ્ધતા રહી પણ એને આશ્રયે મોક્ષમાર્ગ શરૂ થાય છે અને તેને જ શુદ્ધોપયોગ

કહીને સિદ્ધનું ફળ કીધું છે. એ ચોથેથી મોક્ષનો જે માર્ગ કીધો એ શુદ્ધોપયોગ કીધો. આહાહા...! ઓલા શુદ્ધોપયોગની ના પાડે છે કે શ્રાવકને શુદ્ધોપયોગ હોય નહિ. શુદ્ધોપયોગ મુનિને હોય. અરે...! પ્રભુ! શુદ્ધોપયોગ થોડો હોય. પણ શુદ્ધોપયોગ ચોથેથી શરૂ થાય છે. સ્વનો આશ્રય થયો એ જ શુદ્ધોપયોગ છે. એ વિના શુદ્ધોપયોગ હોઈ શકે નહિ. આહાહા...! દુનિયા માનો ન માનો, સંખ્યા રહે, સંખ્યા ન રહે એ સંતોને કાંઈ પડી નથી. વાડા બાંધીને સંખ્યા રહે એમ સંતોને પડી નથી. એ તો સત્યની વાત જાહેર કરીને ઢંઢેરો પીટે છે. આહાહા...! એ કાંઈ ગુપ્ત વાત રાખતા નથી. આહાહા...!

એવો આ ભગવાન અંદર આત્મા, જેને ધર્મ અને શાંતિ પ્રગટાવવા માટે કોઈની અપેક્ષાની જરૂર નથી. એવું નિરપેક્ષ તત્ત્વ પ્રભુ છે ને. એને જ આશ્રયે શરૂઆત અને પૂર્ણતા થાય છે. શરૂઆત અને પૂર્ણતા એને આશ્રયે થાય છે. વ્યવહારને આશ્રયે કાંઈ થાતું નથી. આહાહા...! વ્યવહાર બંધનું કારણ થાય છે. પરંપરા હેતુ કીધો એટલે એને ટાળીને આ થશે. એ કારણ નહિ થાય. આહાહા...! એ ૨૨૩ (શ્લોક પૂરો) થયો.

શ્લોક-૨૨૪

(શાર્દૂલવિક્રીડિત)

યે લોકાગ્રનિવાસિનો ભવભવક્લેશાર્ણવાન્તં ગતા
 યે નિર્વાણવધૂટિકાસ્તનભરાશ્લેષોત્થસૌખ્યાકરાઃ ।
 યે શુદ્ધાત્મવિભાવનોદ્ભવમહાકૈવલ્યસંપદ્ગુણાઃ
 તાન્ સિદ્ધાનભિનૌમ્યહં પ્રતિદિનં પાપાટવીપાવકાન્ ॥૨૨૪॥

[શ્લોકાર્થ :-] જેઓ લોકાગ્રે વસે છે, જેઓ ભવભવના ક્લેશરૂપી સમુદ્રના પારને પામ્યા છે, જેઓ નિર્વાણવધૂના પુષ્ટ સ્તનના આલિંગનથી ઉત્પન્ન સૌખ્યની ખાણ છે અને જેઓ શુદ્ધાત્માની ભાવનાથી ઉત્પન્ન કૈવલ્યસંપદના (-મોક્ષસંપદના) મહા ગુણોવાળા છે, તે પાપાટવીપાવક (-પાપરૂપી વનને બાળવામાં અગ્નિ સમાન) સિદ્ધોને હું પ્રતિદિન નમું છું. ૨૨૪.

શ્લોક-૨૨૪ ઉપર પ્રવચન

૨૨૪.

યે લોકાગ્રનિવાસિનો ભવભવક્લેશાર્ણવાન્તં ગતા
 યે નિર્વાણવધૂટિકાસ્તનભરાશ્લેષોત્થસૌખ્યાકરાઃ ।
 યે શુદ્ધાત્મવિભાવનોદ્ભવમહાકૈવલ્યસંપદ્ગુણાઃ
 તાન્ સિદ્ધાનભિનૌમ્યહં પ્રતિદિનં પાપાટવીપાવકાન્ ॥૨૨૪॥

આહાહા...! વીતરાગી મુનિ છે. એને કાંઈ અમુક કહેવામાં આંચકો આવતો નથી. એ તો વીતરાગી સંત છે. પૂર્ણ વીતરાગ નથી પણ જેટલે અંશે વીતરાગતા થઈ, એક સંજ્વલનનો કષાય રહ્યો, બાકી છઠ્ઠે વીતરાગ છે. એને આ દુનિયાની ભાષા કહેવામાં કાંઈ વાંધો નથી આવતો. આહાહા...! ૨૨૪.

શ્લોકાર્થ :- ‘જેઓ લોકાગ્રે વસે છે,...’ સિદ્ધ ભગવાનનું સ્થાન લોકાગ્ર છે. આહાહા...! સિદ્ધ ભગવાનનું સ્થાન લોકાગ્ર છે, ત્યાં રહે છે. ભલે સિદ્ધ અહીં થાય છે. મનુષ્ય ક્ષેત્રમાં સિદ્ધ થાય છે પણ રહેવાનું સ્થાન ત્યાં છે. આહાહા...! ‘જેઓ ભવભવના કલેશરૂપી સમુદ્રના પારને પામ્યા છે,...’ આહાહા...! જેઓ ભવભવના કલેશરૂપી, ભવભવનો કલેશ. આહાહા...! સ્વર્ગને પણ કલેશમાં નાખ્યું. ભવભવમાં બધા આવ્યા ને? આહાહા...! સ્વર્ગમાં પણ કલેશ અને દુઃખ છે. આહાહા...!

આ વાત બેસવી એ કોઈ ભાગ્યવાન અને પાત્ર થાય ત્યારે બેસે. આ કાંઈ વાતું નથી. આ કાંઈ કોઈ વાડો-પક્ષ નથી, આ કોઈ પંથ નથી. આ તો વસ્તુની સ્થિતિ છે તેવું વર્ણન ભગવાને કર્યું છે. જેવું ષટ્દ્રવ્ય વસ્તુનું સ્વરૂપ છે તેવું વર્ણન ભગવાને જોઈને કર્યું છે. આહાહા...! એ કોઈ પક્ષ અને પંથ નથી કોઈ. જૈન પંથ અમારો આમ છે અને તારો પંથ આમ છે. એમ છે નહિ. ત્રણલોકના નાથે ત્રણકાળ, ત્રણલોક જ્યારે જોયા ત્યારે વાણી એની મેળાએ સ્વતઃ નીકળી. આહાહા...! વાણીમાં પણ સ્વ-પર કહેવાની તાકાત હોવાથી (વાણી નીકળી છે). ભગવાનમાં સ્વ-પર જાણવાની તાકાત, એનું નિમિત્ત. વાણીમાં સ્વપર કહેવાની તાકાત. એ ઉપાદાન પોતાને લઈને. આહાહા...! સર્વજ્ઞને લઈને નહિ. એ વાણીની તાકાત સ્વ-પર કહેવાની તાકાત છે. આહાહા...!

‘જેઓ ભવભવના કલેશરૂપી સમુદ્રના પારને પામ્યા છે,...’ આહાહા...! ‘જેઓ નિર્વાણવધૂના...’ આહાહા...! મોક્ષરૂપી સ્ત્રી એના પુષ્ટ સ્તન... આહાહા...! એટલે પુષ્ટ ગુણો જે પ્રગટ્યા... આહાહા...! જે શક્તિરૂપે હતા એ પર્યાયમાં પુષ્ટરૂપે પ્રગટ્યા. આહાહા...! એને અહીં કહે છે ‘નિર્વાણવધૂના પુષ્ટ સ્તનના આલિંગનથી...’ એ પ્રગટ દશાનું આલિંગન.

આહાહા..! પ્રગટ અનંતગુણોની પર્યાય સિદ્ધોને પ્રગટ થઈ એનું એ આલિંગન કરે છે. આહાહા..! એને એ સ્પર્શે છે. આહાહા..! ભાષા મૂકવામાં કાંઈ દરકાર કરી નથી. 'નિર્વાણવધૂના પુષ્ટ સ્તન...' મોક્ષરૂપી સ્ત્રીનું પુષ્ટ સ્તન એટલે એની પર્યાય પુષ્ટ થયેલી છે, જે શક્તિમાં હતી. અનંત શક્તિમાં તો બધાને, અભવિને પણ છે. આહાહા..! પણ જેની પર્યાયમાં જેવી શક્તિનું સામર્થ્ય હતું એવું પર્યાયમાં પ્રગટ્યું એ પુષ્ટ થયો. એ પુષ્ટ સ્તનને જેમ આલંબે એમ આ પુષ્ટપર્યાયના આલંબનથી અનુભવ કરે છે. આહાહા..! આવી જાતનો માર્ગ. આહાહા..! લોકની પારની વાત છે, ભાઈ! લોકોની પાર વાત છે વીતરાગનો માર્ગ. આહાહા..!

મુનિઓ આમ કેમ ભાષા બોલે? બાપુ! વીતરાગભાવે એ કથન કરીને જે વસ્તુ છે તેને સિદ્ધ કરે છે. આહાહા..! એટલે એ પુષ્ટ સ્તનને આલિંગન કરે છે એનો અર્થ એ કે જેમાં અનંત શક્તિ હતી એ બધી પર્યાયમાં પ્રગટ થઈ, પુષ્ટ થઈ ગઈ છે. આહાહા..! એનું આલિંગન જેને છે, એનું વેદન અને સ્પર્શ જેને છે... આહાહા..! એવા સિદ્ધ ભગવાન... આહાહા..! 'ઉત્પન્ન સૌખ્યની ખાણ છે...' આલિંગનથી ઉત્પન્ન સૌખ્યની ખાણ છે. આહાહા..! પર્યાયમાં અનંતાગુણોનું સુખ પ્રગટ્યું છે. આનંદ તો પ્રગટ્યો છે પણ અનંતાગુણનું સુખ (પ્રગટ્યું છે). આહાહા..! અસ્તિત્વનું સુખ, વસ્તુત્વનું સુખ, સુખનું સુખ, ચારિત્રનું સુખ, એવા અનંતાગુણોની શક્તિમાંથી વ્યક્તની પર્યાયમાં પુષ્ટ થઈ છે. આહાહા..! દીવા જેમ બતાવ્યું છે. આહાહા..! એવા એ ખાણ છે.

'જેઓ શુદ્ધાત્માની ભાવનાથી ઉત્પન્ન...' જે સિદ્ધ ભગવાન શુદ્ધાત્માની ભાવના. શુભભાવ ક્યાંય ન લીધો. શુદ્ધાત્માની ભાવના-શુદ્ધોપયોગ. આહાહા..! ત્રિકાળ ભગવાન શુદ્ધાત્મા, તેનો ઉપયોગ શુદ્ધોપયોગ, શુભાશુભ રાગથી રહિત. આહાહા..! 'ભાવનાથી ઉત્પન્ન કૈવલ્યસંપદાના (-મોક્ષસંપદાના) મહા ગુણોવાળા છે,...' આહાહા..! મહાગુણોવાળા છે કીધું, જોયું! એ પર્યાયને ગુણોવાળા કીધા. આહાહા..! શક્તિ સત્ત્વરૂપે, સ્વભાવરૂપે જેવા અનંતાગુણો હતા, તે બધા પર્યાયમાં પ્રગટ ગુણરૂપે થઈ ગયા. આહાહા..! 'મહા ગુણોવાળા છે,...' સિદ્ધ ભગવાન તો પર્યાય છે પણ એ પર્યાયને અહીં ગુણ કહેવામાં આવ્યો. જેટલા ગુણો હતા એ ગુણો બધા પર્યાયમાં પ્રગટ્યા એટલે એ બધા ગુણ જ છે, એમ કહે છે. આહાહા..!

'તે પાપાટવીપાવક (-પાપરૂપી વનને બાળવામાં અગ્નિ સમાન)...' આહાહા..! તે સિદ્ધ ભગવાન પૂર્ણાનંદની પ્રાપ્તિ જેને અનંતગુણની થઈ ગઈ. એ પાપરૂપી... આહાહા..! અગ્નિ. પાપરૂપી અટવી, પાપરૂપી વન. આહાહા..! પાપરૂપી મોટું વન. આહાહા..! એને બાળવામાં અગ્નિ સમાન છે. સંસારના પુણ્ય પાપ આદિ એ બધા પાપ છે. આહાહા..! એમ કહ્યું ને આમાં? '(-પાપરૂપી વનને બાળવામાં અગ્નિ સમાન)...' એમાં એમ નથી લીધું કે પાપને બાળવામાં સમર્થ અને પુણ્યને રાખવામાં. પુણ્ય ને પાપ બેય પાપ છે. આહાહા..!

'(-પાપરૂપી વનને બાળવામાં અગ્નિ સમાન) સિદ્ધોને...' આહાહા..! આવા સિદ્ધ

ભગવાનને 'હું પ્રતિદિન...' દરેક દિન, દરેક દિવસે 'નમું છું.' પ્રતિક્રમણ બે વખત કરે છે ને. આહાહા...! 'પ્રતિદિન નમું છું.' ભલે એ વ્યવહાર છે. એવો વિકલ્પ આવે છે. એથી એ સિદ્ધોને અનંતગુણની જેને પુષ્ટિ પ્રગટ થઈ ગઈ છે. આહાહા...! એનું જેને આનંદનું આલિંગન-વેદન છે એવા સિદ્ધોને હું પ્રતિદિન વંદું છું. હંમેશા તેને વંદન કરું છું. આહાહા...! હંમેશાનો અર્થ એ કાંઈ સમય સમય (વંદું છું) એમ નહિ. આહાહા...! દરેક દિનમાં હું એને વંદન કરું છું. કોઈ દિવસ સિદ્ધને વંદન કર્યા વિનાનો ખાલી નથી. આહાહા...! અગ્નિ સમાન, એવા સિદ્ધોને હું પ્રતિદિન, પ્રત્યેક દિવસે. આહાહા...! નમું છું. આ તો વ્યવહાર ભક્તિ કીધી ને?

શ્લોક-૨૨૫

(શાર્દૂલવિક્રીડિત)

ત્રૈલોક્યાગ્રનિકેતનાન્ ગુણગુરુન્ જ્ઞેયાધિપારંગતાન્
મુક્તિશ્રીવનિતામુખામ્બુજરવીન્ સ્વાધીનસૌખ્યાર્ણવાન્ ।
સિદ્ધાન્ સિદ્ધગુણાષ્ટકાન્ ભવહરાન્ નષ્ટાષ્ટકર્માત્કરાન્
નિત્યાન્ તાન્ શરણં વ્રજામિ સતતં પાપાટવીપાવકાન્ ॥૨૨૫॥

[શ્લોકાર્થ :-] જેઓ ત્રણ લોકના અગ્રે વસે છે, જેઓ ગુણમાં મોટા છે, જેઓ જ્ઞેયરૂપી મહાસાગરના પારને પામ્યા છે, જેઓ મુક્તિલક્ષ્મીરૂપી સ્ત્રીના મુખકમળના સૂર્ય છે, જેઓ સ્વાધીન સુખના સાગર છે, જેમણે અષ્ટ ગુણોને સિદ્ધ (પ્રાપ્ત) કર્યા છે, જેઓ ભવનો નાશ કરનારા છે અને જેમણે આઠ કર્મોના સમૂહને નષ્ટ કરેલ છે, તે પાપાટવીપાવક (-પાપરૂપી અટવીને બાળવામાં અગ્નિ સમાન) નિત્ય (અવિનાશી) સિદ્ધભગવંતોનું હું નિરંતર શરણ ગ્રહું છું. ૨૨૫.

શ્લોક-૨૨૫ ઉપર પ્રવચન

૨૨૫.

ત્રૈલોક્યાગ્રનિકેતનાન્ ગુણગુરુન્ જ્ઞેયાધિપારંગતાન્
મુક્તિશ્રીવનિતામુખામ્બુજરવીન્ સ્વાધીનસૌખ્યાર્ણવાન્ ।
સિદ્ધાન્ સિદ્ધગુણાષ્ટકાન્ ભવહરાન્ નષ્ટાષ્ટકર્માત્કરાન્
નિત્યાન્ તાન્ શરણં વ્રજામિ સતતં પાપાટવીપાવકાન્ ॥૨૨૫॥

આહાહા...! વ્યવહારના શ્લોક આટલા લીધા.

શ્લોકાર્થ :- ‘જેઓ ત્રણ લોકના અગ્રે વસે છે,...’ સિદ્ધ ભગવાન ત્રણલોકના અગ્રે વસે છે. આહાહા...! એ સિદ્ધ નીચે આવતા નથી. પણ નીચેના જીવો ત્યાં જાય છે, સિદ્ધ થાય છે. આહાહા...! એ એક ઠેકાણે આવે છે. સિદ્ધ છે એ નીચેના જીવને ખેંચે છે. ઉપર લઈ જાય છે પણ સિદ્ધને કોઈ નીચે લાવતા નથી. આહાહા...! ‘જેઓ ત્રણ લોકના અગ્રે વસે છે, જેઓ ગુણમાં મોટા છે,...’ સિદ્ધ ભગવાન પૂર્ણ ગુણમાં મોટા છે. આહાહા...! એનાથી મોટા કોઈ અરિહંત પણ નથી. અરિહંત પણ હજી અસિદ્ધ છે. આ તો ગુણમાં મોટા છે.

‘જેઓ શેયરૂપી મહાસાગરના પારને પામ્યા છે,...’ આહાહા...! ત્રણકાળ ત્રણલોકમાં જાણવાયોગ્ય જેટલી ચીજ છે એ જાણવાયોગ્ય ચીજને... આહાહા...! શેયરૂપી મહાસાગર. મહાસાગર. અનંતા પરમાણુ અને અનંતાગુણો એક એક પરમાણુમાં. આહાહા...! અનંતા જીવો અને એથી અનંતાગુણ પરમાણુ ને અનંતગુણ કાળ ને અનંતગુણ આકાશ પ્રદેશ ને... આહાહા...! એવો જે શેયનો મહાસાગર. જ્ઞાનમાં જણાવા લાયક શેયરૂપી મહાસાગરના પારને પામ્યા છે. શેયની પરિપૂર્ણતાને પામ્યા છે. આહાહા...!

‘જેઓ મુક્તિલક્ષ્મીરૂપી સ્ત્રીના મુખકમળના સૂર્ય છે,...’ મુક્તિરૂપી લક્ષ્મીની સ્ત્રીના મુખકમળના વિકાસવા માટે સૂર્ય છે. એના સિદ્ધના ગુણો બધા વિકાસ થઈ ગયા છે. આહાહા...! જેમ કમળ સૂર્યને કારણે વિકાસ પામી જાય. એમ સિદ્ધ ભગવાનના ગુણો વિકાસ પામી ગયા. પર્યાયમાં અનંતા... અનંતા... અનંતા... અનંતા... અનંતા.. બધા વિકાસ પામી ગયા. આહાહા...! ‘જેઓ સ્વાધીન સુખના સાગર છે,...’ આહાહા...! પોતાના અંતર આનંદના, અતીન્દ્રિય આનંદના સુખના તો સાગર છે. આહાહા...! દરિયો ભર્યો છે. ભગવાનઆત્મામાં અતીન્દ્રિય આનંદનો દરિયો ભર્યો છે. આહાહા...! અરે...રે...! અહીં જરી મોસંબીનું પાણી પીતો હોય કે કેરીનો સારો રસ ખાતો હોય તો એને એમ થઈ જાય કે આહાહા...! કહે છે કે આ તો સુખનો સાગર છે. આ સ્વાધીન સુખ અને (પેલું) તો પરાધીન માની કલ્પના છે. એ કેરીના રસને તો આત્મા અડતો પણ નથી. અને કલ્પના કરે છે કે મને સુખ થાય છે. આહાહા...!

‘જેઓ સ્વાધીન સુખના સાગર છે, જેમણે અષ્ટ ગુણોને સિદ્ધ (પ્રાપ્ત) કર્યા છે,...’ સિદ્ધ ભગવાને આઠ ગુણો પ્રાપ્ત કર્યા છે. આહાહા...! ‘જેઓ ભવનો નાશ કરનારા છે...’ ભવનો નાશ કરનારા છે. એટલે ભવ છે નહિ. ‘જેમણે આઠ કર્મોના સમૂહને નષ્ટ કરેલ છે,...’ આઠ કર્મના ઢગલાનો જેણે નાશ કર્યો છે. કર્મને વળી આત્મા નાશ કરે. આત્મા પોતામાં ઠરે ત્યાં કર્મપર્યાય બદલી જાય છે એને નાશ કરે છે એમ કહેવામાં આવે છે. આહાહા...!

‘તે પાપાટવીપાવક (-પાપરૂપી અટવીને બાળવામાં અગ્નિ સમાન)...’ એ પાપરૂપી અટવી

એટલે વનને બાળવામાં અગ્નિ સમાન 'નિત્ય (અવિનાશી)...' નિત્ય પ્રભુ અવિનાશી. આહાહા..!
 ભલે પર્યાય પલટે છે પણ એ કાયમ રહેનારા છે. એવા સિદ્ધ ભગવંતોને '(અવિનાશી)
 સિદ્ધભગવંતોનું હું નિરંતર શરણ ગ્રહું છું.' સિદ્ધ ભગવંતોનું હું નિરંતર શરણ ગ્રહું છું.
 આહાહા..! બીજું કોઈ શરણ નથી. વિશેષ કહેશે... (શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)